

08,51

HANNES GEBHARD

SUURET MAA- KYSYMYKSEMME

MAAN HANKINTA TILAT-
TOMALLE VÄESTOLLE

TORPPARILAITOS SUOMESSA

WERNER SÜDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Maat. pol.
Pellervo-Seura

HANNES GEBHARD Pellervo-Seura

4326 III

SUURET MAAKYSYMYKSEMME

I.

MAAN HANKINTA TILATTOMALLE VÄESTOLLE

II.

TORPPARILAITOS SUOMESSA

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

I. MAAN HANKINTA TIILATTOMALLE VÄESTÖLLE.

Asutuspolitiikalla tarkoitetaan joko, lähettämällä omasta maasta naapurimaahan tai vieraisiin maanosiin, väestöä ottamaan asumattomia maita haltuunsa, valloittaa n. s. siirtomaita, jota ovat tehneet esim. Englanti Amerikassa, Itä-Intiassa ja Australiassa sekä Venäjä Siperiassa (n. s. *ulkoinen asutuspolitiikka*), tahi saattaa oman maan rajojen sisäpuolella asumattomia maita asutuiksi ja viljellyiksi (n. s. *sisäinen asutuspolitiikka*).

Valloitettaan nykyisen Suomen silloin asutut osat rupesi Ruotsin valtio määrätietoisesti harjoittamaan maastamme n. s. ulkoista asutuspolitiikkaa sekä itää että pohjoista kohti. Tämän Suomen ulkoisen asutustoimen tulokset nähdään kartasta, johon on piirretty Suomen ja Venäjän välinen ensimmäinen, Pähkinäsaaren rauhan raja, vuodelta 1323, toinen, Täyssinän rauhan raja, vuodelta 1595, sekä kolmas, Stolbovan rauhan raja, vuodelta 1617.

Pähkinäsaaren rauhan raja Venäjää vastaan määrättiin jo käymään nykyistä Rajajokea myöten, mutta se ei jatkunut itää kohti Laatokkaan saakka, kuten myöhemmin, vaan lähti keskiväliltä pohjoista kohti, kulki Säämingin ja Pyhäjärven (O. l.) tienoita ja päättyen Pyhäjoen suuhun Pohjanlahdessa. Se kulki Etelä-Savosta lähtien aina Pyhäjoen suuhun asumattomia seutuja, niin että on ollut mahdotonta enää tarkalleen määrätä sitä. Se jätti sekä lännen puolelle (Pohjois-Hämeen ja osan Satakuntaa) että varsinkin itään ja pohjoiseen päin äärettömiä erämaita sivuilleen. Mutta tästä rajasta pohjoiseen päin jäi Pohjanlahden rannikkokin Venäjän puolelle, vaikka siellä jo olivat jokisuut asuttuja ja lukeutuivat Ruotsin vallan alle.

Tästä syystä ja kun raja muutenkin jätti huomioonottamatta, että suomalaiset olivat tottuneet käymään sen itä- ja pohjoispuolella kalastamassa ja metsänriistaa pyytämässä, sai alkunsa edellämainittu määrätietoinen ja tarmokas ulkoinen asutuspolitiikka Ruotsin hallituksen taholta. Varsinkin on Kustaa Vaasa voutiensa välityksellä kaikin tavoin yllyttänyt ja houkutellut suomalaisia, etenkin savo-

laisia, levittämään uudisasutusta silloisiin erämaihin molcmmin puolin rajaa. Samalla hän venälä isiltä vaati uutta rajankäyntiä todellisten asutusolojen perusteella, esittäen vaatimustensa tueksi m. m. erään väänennetyä Pähkinäsaaren rauhankirjan, jonka mukaan rajan muka olisi pitänyt päättyä Jäämereen eikä Pohjanlahteen.

Nämä ponnistukset, varsinkin uudisasutuksen jo levittyä m. m. nykyisten Kuopion ja Kajaanin tienoille, aiheuttivat lopulta sen, että kun v. 1595 Täyssinässä tehtiin uusi rauhanposimus Ruotsin ja Venäjän vallan välillä, silloin Suomen raja Venäjää vastaan sai kokonaan toisen suunnan kuin v. 1323. Se määrättiin tosin etelässä käymään edellistä suuntaa, mutta Etelä-Savossa se kääntyi itään päin, niin että keko Savo tuli sen länsipuolelle, ja tultuaan Suomen selälle teki se toisen äkkijyrkän polven itään päin, niin että Kajaanin kihlakunta, Pudasjärvi ja Kuusamo joutuivat Suomen rajojen sisäpuolelle. Sieltä piti rajan kulkea suorana linjana Inarin halki Jäämerelle, vaikka se jäi käymättä.

Mutta tätäkään uutta rajaa ei Ruotsin puolelta pidetty voimassa, vaan tunkeutui täältäpäin uudisasutus edelleen sekä itää (Pohjois-Karjalaan) että pohjoista kohti. Ja kun Ruotsi silloin eli mahtavuutensa aikaa, voi se jo v. 1617 Stolbovassa sanella sellaiset rauhanehdot, että Suomi sai nykyisen itäraajansa aina Rajajoelta lähtien Laatokan yli ja sieltä kauas pohjoiseen.

Siihen päättyi Ruotsin ulkoinen asutuspolitiikka maamme laajentamiseksi ja siitä lähtien on täällä eri muodoissa harjoitettu yksinomaan n. s. sisäistä asutuspolitiikkaa, jota edelleenkin jatketaan.

Tämä Suomen sisäinen asutuspolitiikka oli aluksi vain entisen ulkoisen asutuspolitiikan jatkoa, siten että se tarkoitti laajojen erämaitten, jotka oli julistettu kruunun omiksi, luovuttamista uudisasukkaille viljeltäviksi. Myöhemmin se jakaantui kahteen haaraan, nimittäin: 1) maan hankintaan tilattomalle väestölle, ja 2) torpparien ja muitten vuokratilajelmän haltijain itsenäistyttyäseen. Jälkimäinen haara asutuspolitiikkaamme tulee myöhemmin eri kirjoituksen esineeksi (ks. kirjoitusta »Torpparilaitos Suomessa»). Tässä tullaan siis käsittelemään yksinomaan *maan hankintaa tilattomalle väestölle*. Tämäkin haara jakaantuu kahteen osaan, nimittäin kysymyksiin: a) kruununmaitten asuttamisesta, sekä b) maan hankkimisesta yksityisten omistamista tiloista valtiolle tai kunnille luovutettavaksi tilattomien asuttavaksi.

Uudisasutusharrastukset valtion puolelta näkyvät Stolbovan

rauhan jälkeen laimentuvan. Ruvettiin näet pelkäämään, että metsät lisääntyvän uudisasutuksen johdosta muka häviäisivät siinä määrässä, että nousemassa oleva vuoriteollisuus, jota silloin suosittiin, siitä joutuisi kärsimään. Tämä suunta pysyi hallituksessa vallalla aina 1734 v:n metsälain säätämiseen saakka, joka vielä oli sillä kannalla. Mutta Kaarle XII:n sotien jäljet, jotka raskaina rupesivat painamaan Ruotsin vallan sekä kansan- että valtiotaloutta, sai suunnan muuttumaan. Ruvettiin näet jälleen harrastamaan erämaitten asuttamista ja maatalouden elvyttämistä. Tästä oli seurauksena v:n 1739 asutusta suosiva selitys v:n 1734 metsälakiin, sekä vuosien 1775 ja 1777 isojakoasetukset, jotka siinä määrässä poistivat uudistutuksen esteet, että siitä lähtien vilkas sekä uudistalojen että torppien ja mäkitupien perustaminen alkoi. Vuosina 1775—86 sanotaan Suomeen lähes 2 000 uudistaloa kruununmaille perustetun.

Tämä »maahenki» pysyi sitten Suomessa vallalla aina 1840-luvulle saakka. Silloin oli sahatteollisuus alkanut edistyä ja sitä rupesi maan hallitus (*L. G. von Haartman*) nyt suosimaan. Perustettiin vallion Metsänhoitolaitos ja yhdeksi sen tärkeimmäksi tehtäväksi tuli asutusolojen järjestäminen valtion metsissä. Tämä »järjestäminen» v:n 1851 julistuksen mukaan tiesi sitä, että valtion metsämaat olivat niin paljon kuin mahdollista julistettavat kruununpuistoiksi, joita yleensä ei saisi asuttaa, ja että vain mitä siitä yli jäi, oli käytettävä asutukseen. Täten syntyi kruununmetsämaista erotettuja n. s. uudistaloja vuosien 1868—1907 välillä koko maassa ainoastaan 577.

Tosin oli valtiopäivillä jo vuodesta 1863 lähtien tullut ilmi tyytymättömyyttä edelläesitettyä suuntaa vastaan ja yhä voimakkaammin ruvettiin vaatimaan erämaitten luovuttamista asutukseen, koska se n. s. vapaamielisen kansantaloussuunnan opin mukaan oli kansantaloudellisesti muka edullisinta. Tästä tehtiin puoluekysymys: valtion metsämaitten säilyttämistä valtion hallussa, jolla kannalla ruotsinmielisten hallussa oleva metsähallitus oli, kannatti ruotsalainen puolue, jotavastoin suomenmieliset *Yrjö-Koskisen* ja myöhemmin myös *Jonas Castrénin* johdolla asettuivat vaatimaan kruununmetsämaitten runsaskätistä luovuttamista uudisasukkaille.

Kun nämä vaatimukset kävivät yhä äänkkäämmiksi, täytyi hallituksen asettaa komitea, ja kun tämän työ ei tyydyttänyt, uusi komitea, kunnes syntyi asetus lokakuun 13:na 1892, jonka piti saada uutta vauhtia uudisasutukselle.

Mutta kuta enemmän sahaliike oli edistynyt ja metsien arvo sen mukana kohonnut, sitä arveluttavammalta alkoi näyttää tuo vapaamielisen suunnan vaatimus, että kruunun metsämaat jaettaisiin yksityisille. Erityisesti alkoi herättää huomiota se, että uscat talolliset, jotka olivat myyneet metsänsä putipuhtaiksi, rupesivat hallitukselta anelemaan ja saamaankin lisämetsiä, jotka he taas olivat valmiit myymään tukkiyhtiöille. Lisäksi sahayhtiöt eivät enää tyytyneetkään tukkipuitten ostamiseen tilallisilta, vaan rupesivat ostamaan kokonaisia taloja tarumaisen halpaan hintaan; saatuaan talot, jättivät he useinkin pellot ja väliin rakennuksetkin rappeutumaan. Nämä talojen ostot Pohjois-, Keski- ja Itä-Suomessa olivat sitä halutumpia, kun ne käsittivät laajoja metsämaita, sillä uudistaloille oli annettu tavallisesti 400, mutta usein 600—800, jopa 1 000:kin hehtaaria maata, ja kun niiden viljelykset ja usein rakennuksetkin olivat tavallisesti aivan vähäarvoiset. Näin laajojen alueitten luovuttaminen uudisasukkaille oli aikanaan ollut luonnollista, kun maita näytti olevan yllin kyllin ja halukkaita suhtellisesti vähän ja kun uudisasukkaat olivat siihen aikaan enemmän nomadeja kuin maanviljelijöitä, sellaisina tarvitien laajoja alueita metsästykseseen ja kalastuksen sekä laitumia ja kaskenpolttoa varten.

Mutta tällainen laajojen erämaitten jakeleminen yksityisten kehittymättömien uudisasukkaiden omaisuudeksi ei enää ollut järkipäristä, kun sahaliike oli antanut arvoa puutavaralle. Uusi kapitalistinen aikakausi tunkcutui erämaihimme, saaden siellä aikaan viljelysten ja asumusten hävittämistä, kun valtion uudisasutuspolitiikka oli tarkoittanut maitten viljelykseen saattamista.

Tämä kapitalismin hävitysretki oli jo varemmin tullut Pohjois-Ruotsiin. V. 1896 tehtiin täällä tunnetuksi se surkeus, minkä tukkiyhtiöt olivat saaneet aikaan tällä alalla Pohjois-Ruotsissa, sekä ne toimenpiteet, joihin siellä oli ryhdytty sen ehkäisemiseksi. Tämä aiheutti sen, että varemmin niin innokkaat vaatimukset kruununmetsämaitten runsaskätisestä luovuttamisesta täydellä omistusoikeudella yksityisille laimenivat ja että seurauksena edelläsanotusta v:n 1892 asetuksesta, johon oli niin suuria toiveita asetettu, on ollut se, että vuoteen 1918 saakka oli sen nojalla erotettu koko maassa ainoastaan 287 uudistaloa sekä sen lisäksi 313 n. s. väliaikaista uudistaloa.

Kuitenkaan ei metsähallitus, eivätkä yleensä ne, jotka edelläkerrotulla tavalla olivat verrattain menestyksellisesti vastustaneet

valtion metsämaitten luovuttamista suuremmissa määrin täydellä omistusoikeudella, ole tahtoneet kokonaan vastustaa valtion erämaiden asuttamista. Ne rupesivat näet suosimaan ja kehittämään n. s. *kruununmetsätorppajärjestelmää*. Jo v. 1864 oli tällaisia asumuksia kruununmetsissä 1 700, v. 1884 1 960, v. 1894 2 450, v. 1904 3 500, v. 1916 4 500. Perustettu näitä on vieläkin enemmän, mutta niistä on osa otettu metsänvartijainvirkataloiksi, osa päässyt verotaloiksi ja melkoinen osa hävinnytkin, koska kaikilla ei ole ollut riittäviä elämisen edellytyksiä.

Se seikka, että tiloille oli isossajaossa aikoinaan annettu sellaisia suhteettoman laajoja alueita kuin edellä mainittiin ja että erämaat oli julistettu valtion omaisuudeksi sekä että valtion asutuspolitiikka oli joutunut seisauksiin, ynnä se, että maamme oli saanut nauttia pitkäaikaista rauhallista kehitystä, aiheutti sen, että maassamme n. s. tilaton väestö rupesi huimaavaa vauhtia kasvamaan. Ja kun teollisuutemme ei näkynyt jaksavan päästä sellaiseen kukoistukseen, että se olisi tarjonnut riittäviä elämisen mahdollisuuksia tälle kasvavalle väestölle, täytyi tämän vakavan yhteiskunnallisen ilmiön kääntää yhä enemmän huomiota puoleensa.

Se mies, joka ennen muita oli huomannut tämän kysymyksen suuren isänmaallisen merkityksen, oli *Yrjö-Koskinen*. Hän perusti Kansantaloudellisen yhdistyksen etupäässä agrarikysymyksiä pohtimaan, hän sai aikaan agraritutkimuksia eri osista maata, hän lähetti stipendiaatin, *Akseli Liliuksen*, tutkimaan tilattoman väestön oloja Kuopion läänissä, missä se oli suurilukuisin. Tultuaan maan hallitukseen, aluksi v. 1882 n. s. kamaritoimituskunnan päälliköksi, hän sai aikaan tärkeän lainsäädännöllisen uudistuksen, nimittäin asetuksen maatilojen osittamisesta kesäk. 12:na 1895, joka sallii rälssi- ja perintötilojen halkomisen aina viiteen hehtaariin veronkannattavaa maata sekä sitäpaitsi niiden palstoittamisen sitäkin pienempiin osiin.

Lisäksi hänen aloitteestaan tai myötävaikutuksellaan ryhdyttiin valtionvaroillakin pikkutilojen syntymistä avustamaan. Niinpä käytettiin valtionvaroja vuodesta 1887 lähtien 150 000 markkaa lainattaviksi Kuopion läänin talollisille 200—300 markan erissä torppien perustamista varten heidän mailleen. Jos torppa syntyi, annettiin laina lahjaksi.

Toiseksi ryhdyttiin valtionvaroilla ostamaan yksityisiä tiloja eri osissa maata palstoitettaviksi tilattomille. Tällaisia tiloja ostettiin vv. 1892—1895 Vaasan läänissä 11, yhteensä ainoastaan 1 002 ha,

107 900 markalla. Tämän lisäksi on eri aikoina eri osissa maata ostettu kaikkiaan 50 tilaa, yhteensä 43 417 ha 4 522 108 markalla. Ostetuilla tiloilla oli kokonaispinta-ala 14:llä alle 100 ha:n, 9:llä 100—300 ha, 9:llä 300—600 ha, 9:llä 600—1 500 ha, 13:lla 1 500—3 000 ha ja 6:lla yli 3 000 ha:n. Näistä tiloista oli siis 23 niin pientä, että niiden palstoittaminen valtion toimesta on ollut turha. Niinpä niistä 91 palstasta, joihin edellämainitut 11 pientä tilaa Vaasan läänissä vv. 1892—95 paloitetiin, v. 1908 oli jällellä vain 70 ja nekin olivat hankkineet itselleen melkoisesti lisämaata.

Ostetuista tiloista on muodostettu kaikkiaan 1 964 pientilaa, joista 1 437 viljelys- ja 527 asuntotilaa. Niille on luovutettu kaikkiaan 63 059 ha maata, eli siis vähän yli 30 ha:n kutakin tilaa kohti. Viljelystilojen keskisuuruus vaihtelee yleensä 30—60 ha:n välillä.

Nämä ostot ovat yleensä olleet hyvin edulliset; tilat ovat näet tulleet maksamaan keskimäärin ha kohden noin 100 markkaa, mutta on suuriakin tiloja, joitten hinta on ollut vain 15—25—52 markkaa ha kohden.

Ostetuista tiloista ylijäänyt maa on jätetty osittain kanta-tiloille, osittain liitetty valtion metsämaihin tai käytetty muihin yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

Tämän yhteydessä mainittakoon, että uusia asutustiloja on syntynyt vielä sen kautta, että kunnat ovat valtion antamalla lainavaroilla ostaneet suurempia tiloja palstoittaakseen ne pientiloiksi; näin on syntynyt kaikkiaan 362 viljelys- ja 77 asuntotilaa, yhteensä 19 154 hehtaarilla eli keskimäärin 44 ha kutakin kohden. Samaten ovat maanosto-osuuskunnat valtion lainoilla palstoittaneet 240 viljelys- ja 27 asuntotilaa, joille on tullut kaikkiaan 5 852 ha maata eli keskim. 22 ha kullekin.

Vihdoin perustettiin Yrjö-Koskisen aloitteesta v. 1898 n. s. »Tilattoman Väestön Lainarahasto», nykyinen »Asulusrahasto», johon on vuosien kuluessa myönnetty erisuuruisia summia valtionvaroja, jotka yhdessä siihen kertyneiden korkojen ja lainojen lyhennysmaksujen kanssa nyttemmin nousevat noin 45 000 000 markkaan.

Tämän rahaston varoja on käytetty osaksi suurempien maatilojen ostamiseen asutustarkoitukseen, osaksi ja pääasiallisesti lainattavaksi kunnallisille n. s. »tilattoman väestön lainakassoille», nykyisille *asuluskassoille*.

Ensimmäinen tällainen kassa perustettiin v. 1897; v. 1901 niitä oli 22, v. 1905 102, v. 1910 245 ja v. 1923 noin 400.

Näille kassoille myönnettyjen lainojen suuruus oli alussa tavalli-

simmin 10 000 mk; myöhemmin on niitä koroitettu ja nyttemmin lienee jo useilla kassoilla satojatuhansia markkoja. Lainoista oli kuntien maksettava korkoa alussa 2 %, mutta vuodesta 1909 lähtien 3.75 %. Lainat kuoletetaan pitemmän ajan kuluessa.

Asutuskassat saivat antaa lainoja tilattomille alussa korkeintaan 2 000, vuodesta 1909 alkaen 3 000, mutta nyttemmin aina 30 000 markkaan saakka. Näistä lainoista saivat kunnat ottaa alussa vain 3 %, mutta vuoden 1920 jälkeen 4 1/2 %. Lainat ovat lyhennettävät niin, että kunta voipi suorittaa lyhennysmaksunsa asutuskassalle.

Lainoja saatiin alussa ohjesäännön mukaan käyttää: 1) maan ostamiseksi tonttipaikaksi ja oman rakennuksen rakentamiseksi omalle maalle, 2) pienemmän maanviljelystilan ostamiseen, sekä 3) sellaisen suon tai rämeen raivaamiseen, johon viljelijällä on joko omistus- tai pitempiaikainen käytäntöoikeus.

Nämä tässä esitetyt toimenpiteet olivat lähteneet suuren isänmaanystävän selvänäköisestä maamme tarpeen havainnosta, mutta hän oli kuitenkin vain ollut asianharrastaja, mutta ei ammattimies tällä alalla ja olikin siirtynyt pian kirkollistoimituskunnan päälliköksi.

Hapuilemisen seuraukset alkoivat näkyä ja herättivät kritiikkiä vähän väliä. Silloin tarttui näitä asioita johtamaan maamme hallituksessa *W. Eneberg*, joka oli ensimmäinen valtiomies meillä, jolla oli uudenaikuiset yhteiskuntapoliittiset näkökannat ja voimakas valtiomiestahto. Hän m. m. tutkitutti ulkomailla maanhankintakysymystä tilattomille (*H. Gebhard*) ja asetti v. 1901 asiata tutkimaan n. s. Tilattoman väestön alakomitean. Tämä komitea selvitteli kysymystä periaatteellisesti ja osoitti, kuinka tarkoituksetonta oli enää nykyaikana luovuttaa laajoja metsäaloja uudisasukkaille, mutta kuinka myöskin oli virhe luoda valtion toimesta niin pieniä tiloja, ettei niistä uudisasukasperhe voinut saada täyttä toimeentuloa, johon äärimmäisyyteen oli viimeisissä hapuilevissa yrityksissä useinkin menty. Se osoitti myöskin, kuinka tarkoituksetonta oli valtion toimesta luoda tiloja täydellä omistusoikeudella, kuten varemmin oli tehty, mutta kuinka oli menty toiseen yhtä virheelliseen äärimmäisyyteen luomalla lisää torppareita yksityiselle maalle, vaikka torpparijärjestelmä jo oli osoittautunut yli-ikäiseksi. Komitea asetti vielä yhdeksi asutuspolitiikan tärkeimmäksi pyrkimykseksi saada aikaan asutuksen ohella uuden viljelysmaan raivaamista, eikä, kuten silloin tehtiin, suurten viljelystilojen palstoittamisella hävittää ne ja tar-

jota valmista peltoa tilattomille. Vihdoin se pani erityistä huomiota siihen, että uudisasutusta olisi ohjattava niin, että uudisasukkaat eivät, kuten varemmin, jäisi yksinäisiksi, kaukana toisistaan ja muusta maailmasta eläviksi erakoiksi, vaan että he sijoittuisivat ryhmiin, koska he ainoastaan monipuolisen yhteistoiminnan kautta toistensa ja muitten maanviljelijäin kanssa voisivat nykyoloissa pystyssä pysyä ja edistyä.

Tämä komitea sai ensi tehtäväkseen tutkia, miten ensimmäiset asutuskassat olivat rahoja käyttäneet sekä tehdä tarpeen vaatimia parannusehdotuksia niiden ohjesääntöön. Tutkimuksesta kävi ilmi koko joukko sellaisia asianhaaroja, jotka aiheuttivat ohjesäännön selventämistä ja koventamista sekä ehdotuksen säännöllisesti uusiutuvasta tarkastuksesta.

Sen jälkeen sitä on monta kertaa muutettu. Vuonna 1920 tehdyn uusimisen mukaan lainoja nyttemmin saa antaa, paitsi oman maan hankkimiseen, uudisrakennuksiin ja uudisviljelyksiin yleensä sekä myöskin vanhojen rakennusten korjaamiseen.

Mitä nämä kassat ovat saaneet aikaan? Niiden välityksellä on vuoden 1921 loppuun mennessä hankittu 13 291 tilaa, joiden koko pinta-ala tekee yhteensä 264 650 ha, siis keskimäärin 20 ha kütäkin kohti. Tiloista oli 8 709 viljelys- ja 4 582 asuntotilaa.

Lainoja myönnettiin esim. v. 1920 yhteensä ainoastaan 537, joista 397 maanostoon, 114 rakennuksiin, 15 maan viljelemiseen ja 11 muihin tarkoituksiin. Ohjesääntö ei tunne mitään »muita tarkoituksia». Edellämainituista 397 maanostolainasta myönnettiin 79 lainaa lisämaanostoon liian pienille tiloille, 69 lainaa vanhojen manttaali- ja palstatilojen ostamiseen ja vain 249 lainaa uudispientilanoostoon, jota rahastolla alkuaan on tarkoitettu. Vuonna 1921 myönnettiin 2 207 lainaa, joista 776 erilaisiin maanostoihin, 791 rakennuksiin ja 640 viljelysryityksiin. Niistä meni enemmän kuin $\frac{1}{3}$ Kuopion lääniin, sen jälkeen Oulun lääniin, vähimmin Viipurin ja Uudenmaan lääniin.

Täytyy sanoa, että tulos tästä toiminnasta on tähän saakka ollut verrattain vähäinen katsoen siihen, että toimessa on oltu jo yli 20 vuotta ja että varoja siihen on käytetty melkoiset määrät.

Tämän asutustoiminnan haaran voimaperäisemmäksi saattamiseksi on jo pitkät ajat esitetty eri tahoilta eri suunnitelmia. Sosiaalidemokraattisen ryhmän taholta valmistettiin jo v:n 1907 valtiopäiville n. s. viljelyspakkolaki, mutta se ei saavuttanut kannatusta porvarilliselta taholta. Tältä taholta on sen sijaan useampaankin

kertaan vaadittu n. s. asutuspankin perustamista, jonka tehtäväksi on suunniteltu osaksi edellisessä mainittujen asutuskassojen rahoittamista, mutta sen lisäksi suurtilojen ostamista entistä suuremmassa määrässä vapaaehtoista tietä ja näiden palstoittamista pientiloiksi tilattomalle väestölle. Tämäkään ajatus ei ole saavuttanut riittävää kannatusta. Sillä se vaatisi valtiovaroja tai valtion velkaantumista enemmän kuin Suomen valtio sellaiseen tarkoitukseen voi uhrata; sitä paitsi sen kautta pientilat tulisivat arvatenkin liian kalliiksi, jonka lisäksi suurtilain viljelysmaitten pirstoittamista suuremmassa määrässä valtion toimenpiteitten kautta ei voi pitää kansantaloudellisesti edullisena. On pidetty tarkoituksenmukaisempänä, että säädettäisiin pakkolunastus, jonka kautta suurtiloilta voitaisiin kohtuullisesta hinnasta valtion obligatsioneilla ottaa ainoastaan huonosti viljeltyjä ja viljelemättömiä, mutta viljelyskelpoisia maita ja käyttää valtion liikenevät varat lainoiksi tällaisten maitten rakentamiseen ja viljelemiseen.

Tämä ajatus on vihdoinkin saavuttanut sekä hallituksen että eduskunnan enemmistön kannatuksen ja sen pohjalle säädettiin 25:nä marraskuuta v. 1922 uusi asutuslaki, joka käy »Lex Kallion» nimellä, mutta jonka oikea nimi on »*Laki maan hankkimisesta asutustarkoituksiin*». Sen pääsisältö on seuraava:

Ellei tarpeellisia maa-alueita tilattomien asuttamiseksi voida saada valtion maasta eikä myöskään vapaaehtoisella kaupalla yksityisiltä tai yhtiöiltä y. m., olkoon oikeus niiden ottamiseen pakkolunastuksella yksityisiltä tai yhtiöiltä, joiden tilojen yhteenlaskettu pinta-ala, joutomaita lukuunottamatta, on yli 200 ha:n sekä Oulun läänissä yli 400 ha, jos tilanomistaja asuu tilalla, sekä sitä pienemältä tilalta, jos se on suurempi kuin mitä uudistiloille korkeintaan voidaan antaa, siinä tapauksessa että tilanomistaja ei asu sillä. Tällaisesta pakkolunastuksesta ovat kuitenkin vapaat sellaiset maat, jotka ovat järkiperaisessä viljelyksessä, tai sellaiset laitumet y. m. tilukset, jotka ovat talon järkiperaiselle viljelykselle tarpeellisia sekä lisäksi eräitä laissa lueteltuja maita. Viljelystilalle voidaan ottaa korkeintaan 20 ha viljeltyä ja viljelyskelpoista maata sekä korkeintaan saman verran kasvullista metsämaata Etelä-Suomessa ja 75 ha Lapissa y. m. Pohjois-Suomessa, sikäli kuin tähän tilaisuutta on. Asuntotilaan hankittakoon korkeintaan 2 ha maata. Kunkin maanomistajan maaomaisuudesta voidaan lunastaa korkeintaan yhtä monta prosenttia kuin hän omistaa täysiä satoja hehtaareja maata, joutomaata lukuunottamatta. Jos maaomaisuus

on yli 5 000 ha:n, saadaan siitä pakkolunastaa korkeintaan 50 %; se on suurin määrä, mikä voi tulla kysymykseen. Täten menee esim. 250 hehtaarin maaomaisuudesta ainoastaan 5 ha ja 600 hehtaarin alasta 36 ha maata. Alueen lunastushinnaksi on pantava paikkakunnalla käypä hinta eräällä rajoituksella. Lunastushinnasta suorittaa valtio maanomistajalle etukäteen rahassa ne osat, jotka tulevat kylvöstä, arvometsästä ja rakennuksista, jos sellaisia on lunastettu. Jäljelläolevan osan, milloin se ei nouse 5 000 markkaa korkeammalle, maksaa valtio niinkään etukäteen rahalla, mutta, jos se on suurempi, valtion antamalla 7 %:n obligatsioneilla. Tämän koron voi valtio kuitenkin myöhemmin annettaville obligatsioneille määrätä alemmaksi, mikäli yleinen talletuskorko alenee.

Nämä ovat tämän tärkeän ja erinomaisen suurta vastustusta herättäneen lain pääkohdat. Että meillä, missä maanomistus suurelta osalta on vielä verrattain suurissa alueissa, missä tilattoman maalaisväestön luku on hyvin suuri ja missä varsinkin uuden maanvuokralain voimaanastuttua maan vuokralle saanti on vaikeutunut, tarvitaan pakkoluovutuslaki puheenaolevaa tarkoitusta varten, on luonnollista. Luonnollista on myöskin, että se herätti voimakasta vastustusta niiden maanomistajain taholta, joita se tulee koskemaan. Mutta se on synnyttänyt vastustusta ja epäilyksiä useitten sellaistenkin taholta, jotka periaatteessa ovat sitä kannattavan aatteen puolella. Ensiksikin on osoitettu, että se lakiteknisesti on niin puutteellinen, että pidetään itse asialle sangen vahingollisena, että se jätettiin valtiopäiville niin huonosti valmistettuna kuin se tapahtui. Mutta asiallisestikin voidaan sitä vastaan muistuttaa, että se jättää kutakuinkin vähille tilattomat niissä osissa maata, joissa hyviä viljelyskelpoisia maita vielä on olemassa, ja kohdistuu etupäässä sellaisiin metsäseutuihin, joissa viljelyskelpoisia maita on vähän ja nekin huonoja ja joissa pikkuviljelijän menestymismahdollisuudet muutenkin ovat huonot. Sillä eteläisissä ja läntisissä osissa maata, missä kulkuneuvot ja tuotteiden myyntimahdollisuudet ovat paremmat, ei lain avulla saada montakaan viljelystilaa irti kuhunkin kuntaan. Sitäpaitsi vaatii uudistilan luominen kylmään korpeen nykyoloissa niin suuria pääomia ja ponnistuksia, että se käynee useimmille halullisille ylivoimaiseksi epäedullisissa oloissa, varsinkin kun valtionvarat, joita se tähän tarkoitukseen voi luovuttaa, tulevat olemaan verrattain rajoitetut, kunnes voidaan lainata nykyistä edullisemmin ulkomailta.

Toinen mietintö, jonka edellämainittu Tilattoman väestön alakomitea valmisti, käsitti kruununmetsien asuttamista, missä edellisessä esitetyt asutuspolitiikan uudet periaatteet sovellettiin tälle alalle. Mutta se ei sellaisenaan saavuttanut vallassaolijain hyväksymistä, vaan on kysymys ollut useamman eri komitean y. m. käsiteltävänä, kunnes se vihdoinkin ratkaistiin v. 1922, jolloin toukokuun 20:nä säädettiin »*Laki valtion metsämaiden asullamisesta ja niillä olevain vuokra-alueiden lunaslamisesta*», joka järjestää valtion metsämaiden asuttamisen uudelle kannalle.

Tämän jälkeen ei enää tule kysymykseen kruununmetsätorppain perustaminen, enempää kuin sellaisten laajojen metsäalueiden luovuttaminen yksityisille, mikä varhaisemmilta ajoilta periytyneenä on viime aikoihin saakka tapahtunut.

Uuden järjestyksen mukaan voidaan valtion metsämaita asuttaa kahdella tavalla. Ensiksikin voidaan muodostaa laajempia alueita käsittäviä n. s. *ryhmäasutuksia*, joita edistääkseen valtio toimittaa niitä varten sopivien soitten kuivauksia ja niille johtavien teitten rakentamisen, toiseksi voidaan luovuttaa yksinäisiä sopivia paikkoja asutustiloiksi.

Asutustilat tulevat olemaan kahdenlaisia, joko viljelystiloja tai ainoastaan asuntotiloja.

Viljelystiloja varten luovutetaan niin paljon viljelyskelpoista maata, että niillä täyteen kuntoon saatettuina voisi olla 5—15 ha peltoa ja että niillä voitaisiin elättää 6—10 lehmää ja 2 hevosta. Kasvullista metsämaata näille tiloille voidaan luovuttaa Etelä-Suomessa korkeintaan 20 ja Lapissa korkeintaan 75 ha.

Asuntotiloja varten luovutetaan, paitsi tonttipaikkaa, mahdollisuuden mukaan sen verran viljelyskelpoista maata, että asukas siinä voi harjoittaa kasvitarhanhoitoa tai pientä peltoviljelystä. Metsämaata ei näille tiloille yleensä ole luovutettava, paitsi poikkeustapauksissa korkeintaan 2 ha.

Tätä paitsi voidaan tämän lain mukaan luovuttaa lähiseudulla oleville pientiloille lisämaata niin paljon, että niistä voi kehittyä sellainen viljelystila, josta edellä on puhuttu.

Tämän asutustoiminnan johto ja toimeenpano on annettu erityisen viraston, n. s. *Asulushallituksen* toimeksi. Paikallinen toimeenpano kuuluu ryhmäasutusten aikaansaamiseksi n. s. asutustoimikunnille, joihin kuuluu puheenjohtajana lääninmaanmittauskonttorin määräämä maanmittausinsinööri sekä jäsenenä asutushallituksen määräämä maataloutteen ja metsähallituksen määräämä

metsänhoitoon perehtynyt henkilö ynnä kaksi maatalouteen perehtynyttä paikkakuntalaista, jotka kunnan asutuslautakunta valitsee. Yksinäisten asutustilojen aikaansaamisen paikallinen toimeenpano on kunnan asutuslautakunnan asia.

Tilat luovutetaan hintaa vastaan, joka määrätään harkinnan mukaan, ottaen huomioon kaikki sen edut, kuitenkin niin, ettei se nouse korkeammaksi paikkakunnalla käypää maapohjan hintaa. Sellaisista maista, jotka asukas on kymmenen ensimmäisen vuoden kuluessa raivannut viljelyskuntoon, myönnetään asukkaalle palkkiona vähennystä tilan hinnasta raivatun alueen maapohjan hinta, millaiseksi se aikanaan laskettiin. Tilat luovutetaan siten, että asukas saa nauttia 10 ensimmäistä vuotta vapaavuosina; sen jälkeen maksetaan 10 vuoden kuluessa 4 % tilan hinnalle ja tämän jälkeen kuuletetaan hinta lyhennysmaksuilla 28 vuoden kuluessa.

Tilat luovutetaan omistusoikeudella ja pannaan verolle tavallisessa järjestyksessä pienillä poikkeuksilla.

Uudisviljelijäksi valtion metsämaihin pääsee jokainen Suomen kansalainen, joka aikoo itse asua ja viljellä tilaa ja jolla on pätevän viranomaisen ja muun henkilön todistus siitä, että hän omaa sellaisia ominaisuuksia ja sellaista tuntemusta maataloustöissä, kuin tällaisen tilan viljeleminen vaatii. Viljelijäksi päästäkseen tulee halullisen jättää kirjallinen hakemus paikkakunnan asutuslautakunnalle tai, missä sellaista ei ole, kunnallislautakunnalle tai kunnanvaltuustolle; hakemuskirjat tulee paikallisviranomaisen oman lausuntonsa kanssa lähettää asutushallitukselle, joka hakemukset ratkaisee.

Lain toinen osa säätää, miten nykyiset kruununmetsätorpat, niin suuremmat kuin pienimmätkin, ovat erotettavat täydellä omistusoikeudella viljelijöilleen samoja periaatteita noudattaen kuin uudistilallisillekin maita on luovutettava.

Tällaiseksi on nyt määrätty se järjestys, jossa tästä lähtien valtion laajoja erämaita tullaan asuttamaan. Tulevaisuus osoittaa, missä määrin tämä on onnistuva. Lienee kuitenkin syytä huomauttaa, että viljelystilan raivaaminen ja kodin perustaminen kylmään korpeen kauas liikekeskuksista on siksi kovaa työtä ja tulee myöskin olemaan siksi vähän tuottavaa, että se tuskin tulee houkuttelemaan paljon halullisia niillä ehdoilla, jotka laissa on määrätty. Tilanhinnan maksuehdotahan tosin kyllä ovat helpot kulttuuri-ihmisen silmillä arvostellen, mutta sille, jonka tulee saada siihenkin tarvittavat rahat irti kaukana erämaassa, nekin ehkä tulevat olemaan ylivoimaiset. Mielestämme ei olisi ollut ollenkaan liikaa, jos olisi luvattu,

että valtio tulee luopumaan kokonaan sekä luovutushinnasta että sen koroista, jos tila 10 vuoden kuluttua on asuttavassa viljelyskunnossa. Sillä uudisasukas on tällaisessa tapauksessa suorittanut isänmaalle suuriarvoisen työn.

Kuten näkyy, on tässä laissa kokonaan hyljätty entinen tapa lahjoittaa laajoja metsämaita uudisasukkaille. Lisäksi on siinä hyväksytty periaate ryhmäasutusten luomisesta ja sellaisten edistämistä rakentamalla teitä ja kuivattamalla suurempia vesiperäisiä maita. Sen sijaan ei ole tässä enempää kuin muissakaan uusimmissa asutuslainsäädäntötoimenpiteissä hyväksytty sitä asutusteorian hyväksymää periaatetta, että valtion ei pitäisi luovuttaa uudistiloja täydellä omistusoikeudella, vaan katsoa, että uudistilallisen hallinto-oikeus tilaansa tulisi niin rajoitetuksi, että se suojelisi niitä joutumasta keinottelun esineiksi. Tilat luovutetaan päinvastoin täydellä omistusoikeudella. Ja lainsäädäntöä tähän suuntaan viemään on m. m. sosiaalidemokraattinen puolue meillä, samaten kuin monessa muussakin maassa, myötävaikuttanut, siitä huolimatta, että tämän suunnan ohjelmiin on kuulunut se, että maan tulisi kuulua valtiolle, joka luovuttaisi sitä ainoastaan vuokraa vastaan viljelijöilleen. Näin on tapahtunut viimeisinä levottomina vuosina useassa maassa; ainoastaan Tanskassa on uusimman lainsäädännön mukaan pakkolunastettu maa pysytetty valtion omaisuutena ja luovutettu perinnölliselle vuokralle muuttuvaa vuokramaksua vastaan pientilallisille.

Tämä valtion asutustoimi on synnyttänyt erityisen virkakunnan ja lopulta oman keskusvirastonsakin. V. 1906 asetettiin sitä varten ensimmäinen tarkastaja, jolle vähitellen hankittiin apulaistarkastaja. Asetuksella vuodelta 1917 järjestettiin edellämainittu *Asutushallitus*, jonka ylitirehtööriksi tuli sanottu tarkastaja. Tälle keskusvirastolle määrättiin laaja ohjelma ja järjestettiin siihen useampia eri osastoja. Sen alaisiksi järjestettiin asetuksella v. 1919 maahan 9 asutustarkastajanvirkaa, joitten tulee johtaa ja valvoa paikallista asutustoimintaa. Ja asetuksella vuodelta 1920 siirrettiin n. s. Tilattoman väestön lainarahasto ja sen hoito valtiokonttorilta asutushallitukselle. Täten on siitä paisunut yksi maamme suurimmista keskusvirastoista, joka maksaa valtiolle vuosittain suuria summia. Nyt-

temmin, kun on käynyt välttämättömäksi saada aikaan supistuksia maamme suhteettoman suureen ja kalliiseen virkakoneistoon, on herätetty ajatus tämän keskusviraston lakkauttamisesta ja sen tehtävien siirtämisestä muille virastoille ja laitoksille. M. m. on nostettu kysymys asutusrahaston yhdistämisestä »Osuuskassojen keskuslainarahastoon» ja kunnallisten asutuskassojen yhdistämisestä osuuskassoihin sikäli kuin näitä perustetaan. Täten voitettaisiin yhdenmukaisuutta sekä varain ja voimain säästämistä nykyisen suunnitelmattomuuden tilalle tällä hallinnon tärkeällä alalla.

Näin on siis nyt muutamien vuosien kuluessa, pääasiallisesti Suomen jouduttua itsenäiseksi, laskettu uudet, laajat perustukset asutuspoliittiselle toiminnalle tässä maassa. On toivottavaa, että siitä alkaa näkyä entistä tuntuvampia jälkiä, siitä huolimatta, että nykyaika monessakaan suhteessa ei ole tällaiselle työlle otollisimpia.

Mutta muistettava on, että nykyaikana ei enää riitä pelkkä maapohjan hankkiminen tilattomille tai entisen torpan muuttaminen omaksi viljelijälleen (ks. kirjoitusta »Torpparilaitos Suomessa»). Jos uudet tilalliset yhteiskunnan puolesta jätettäisiin oman onnensa nojaan sen jälkeen kuin heille on hankittu omistusoikeus, niin suurin osa heistä joutuisi kituvaa elämää viettämään ja moni ehkä piankin tulisi jälleen tilattomaksi, kuten on käynyt niitten lampuotien, jotka aikanaan itsenäistytettiin n. s. lahjoitusmaista Viipurin läänissä.

Voidaksensa hyvin menestyä tarvitsevat uudet tilalliset ensiksi hyviä menekkipaikkoja tuotteilleen, jonka vuoksi on pidettävä huolta siitä, että heidät saadaan liittymään maataloustuotteitten myyntiosuuskuntiin (osuusmeijereihin, osuusteurastimoihin y. m. s.). Toiseksi he tarvitsevat liikepääomaa heille erityisesti sopivilla ehdoilla, jota varten on pidettävä huolta siitä, että he liittyvät osuuskassoihin ja että näiden Keskuslainarahastolle hankitaan riittäviä pääomia edullisilla ehdoilla. Ja kolmanneksi vaaditaan, että heidän sekä yleinen että maatalousammattisivistyksensä saadaan kohoamaan ja heissä heräämään elävä eteenpäinpyrkimisen halu, itsetunto ja luokkansa isänmaallisen merkityksen ymmärtäminen.

Mutta tämä huolenpito vaatii valtiolta paljoa suurempia ponnistuksia ja uhrauksia, kuin itse maapohjan hankinta tilattomille. Ja näihin uhrauksiin tulee valtion olla valmis, sillä parempi on saada vähitellen hyvinvoipia pienviljelijöitä, kuin koettaa äkkipikaa syn-

nyttää suuria määriä kurjuudessa eläviä pikkutilanomistajia. Vasta kun näin on yhteiskunnan puolelta huolehdittu, voidaan toivoa, että meidänkin nopeasti lisääntyvästä tähän saakka nurjamielisestä, proletäärisestä pienviljelijäluokasta, samaten kuin eräitten kehittyneempien maitten pienviljelijöistä, kasvaa maataloustuotantoa voimakkaasti lisäävä, oloihinsa tyytyväinen ja isänmaataan rakastava kansanaines, joka tulee olemaan voimakkaana tukena maallemme, kun sitä ehkä taas kovat päivät kohtaavat.

II. TORPPARILAITOS SUOMESSA.

1. Torpparilaitoksen synty ja kehitys.

Sana torppa johtunee saksalaisesta sanasta *Dorf*, joka merkitsee kylää. Torpiksi sanottiin Tanskassa ja Ruotsissa jo varhain (1200-luvulla) sellaisia uudistiloja, joita oli raivattu kylien yhteis- ja takamaille. Myöhemmin samaa nimitystä käytettiin Ruotsissa ja Suomessakin ei vain kylien, mutta myöskin pitäjän ja maakuntain takamaille tehdyistä uudistiloista. Nämä uudistilalliset suorittivat tavallisesti veroa ainoastaan kylän tai pitäjän talollisille, mutta eivät valtiolle. Mutta myöhemmin tuli valtio ja teki näistä »torppareista» verotalollisia: he saivat täyden omistusoikeuden tilaansa ja rupesivat maksamaan veroa valtiolle. Näin tehtiin ainakin 1500-luvulta lähtien, jolloin Suomessa lasketaan olleen 346 torppaa, ja tämänkaltaisia oli osa torppareita 1700-luvullakin. Niitä lasketaan olleen Suomessa kaikkiaan v. 1700 noin 1 300, v. 1728 noin 1 400 ja v. 1738 noin 2 600.

Jo 1700-luvulla alkaa syntyä torppia siinäkin merkityksessä kuin nykyään sanaa käytämme, nimittäin *maanomistajille verotyöpäiviä suorittavia vuokramiehiä*. Esim. v. 1738 oli 2 600 Suomen torpasta 2 126 verotyöpäivää suorittavaa. Näitä tällaisia torppia syntyi kuitenkin etupäässä vain aateliskartanoilla ja ratsutiloilla. Esim. v. 1738 oli 2 247 torpasta noin 1 700 aatelis- ja ratsutiloilla ja näitä varten hankkivat kartanonomistajat erikoisia etuja, kuten verovapauden, jotta he siten saisivat itselleen työväkeä.

Talonpoikaistaloille oli valtio kieltänyt perustamasta vuokra-tiloja (Kustaa Vaasan määräys, että talonpoika ei saanut talonpojalta veroa kantaa). Kun lisäksi talonpoikaistaloja ei saanut jakaa, kun heillä ei saanut olla palkollisia muuta kuin joku rajoitettu määrä suhteessa heidän tilansa suuruuteen, mitkä kaikki säännötelyt tarkoittivat m. m. riittävän työväen saannin turvaamista aateliskartanoille, niin on selitettävissä, että torppia ja mäkitupia ei voinut syntyä muualle kuin aatelis- ja ratsutilallisten maille ja

että sen vuoksi väestöä siirtyi kaupunkeihin ja ulkomaille (Ruotsiin ja Venäjälle).

Mutta olot olivat väestön lisääntyessä kehittyneet pian niin mahdottomiksi, että selvänäköisten isänmaanystävien (m. m. Antti Chydeniuksen) täytyi ryhtyä vaatimaan tällaisten edistystä ehkäisevien säännöstelyjen poistamista. Niinpä kuninkaallisilla kirjeillä vv. 1757 ja 1762 poistettiin kiellot torppien ja mäkitupien perustamisesta, palkollislainsäädäntöä väljennettiin j. n. e., ja tästä lähtien rupeavat torpat lisääntymään Suomessa.

Tälle lisääntymiselle antoi lisävauhtia kaksi tärkeätä tekijää. Toinen näistä oli se väkiluvun nopea kasvaminen, joka Suomessa tapahtui 1700-luvun keskivaiheilta lähtien. Asukkaita oli näet v. 1750 420 000, v. 1800 830 000 ja v. 1860 1 750 000. Ja toinen tärkeä tekijä torppien ja mäkitupien lisääntymiseen oli isojaon toimeenpano maassamme. Valtiopäivien päätöksellä v. 1756 ulotettiin näet isojako Ruotsista Suomeen, ja silloin lähetettiin Vaasan lääniin ensimmäiset maanmittarit. V. 1775 julkaistiin erityinen asetus isosta-jaosta Suomessa ja se pantiin toimeen jo 1700-luvulla 5 milj. ha:n alalla etupäässä Uudenmaan, Turun ja Porin sekä Hämeen läänissä ja vv. 1800—1848 yli 13 milj. ha:n alalla, silloinkin 1.6 milj. ha:n alalla mainituissa 3 läänissä, joissa torpparilaitos on ollut vankin. Kun siis täten jakamattomat maat vähitellen lakkasivat ja siten myös uudistilain perustamismahdollisuus niihin, ja kun kruununmaat jäivät kauas asutuista seuduista, jotapaitsi peljättiin metsäin loppumista, ei ollut enää yhäti kasvavalle väestölle maalaiskunnissamme muuta mahdollisuutta kuin pyrkiä uudisasukkaiksi talollisten maille, ellei lähdetty maasta pois.

Tarkkoja tilastollisia tietoja torppien luvusta Suomessa varemmita ajoilta ei ole; ne esiintyvät m. m. erilaisina eri lähteissä. Mutta suurin piirtein tämä luku voitanev määrätä seuraavaksi eri vuosina:

v. 1749	oli torppia	noin	4 000
» 1769	»	»	10 000
» 1790	»	»	25 000
» 1815	»	»	30 000
» 1835	»	»	45 000
» 1860	»	»	60 000

V:n 1860 jälkeen ei torppien luku enää sanottavasti kasva, vaikka entiset mäkitupalaiset pyrkivät laajentamaan viljelyksiään.

Syynä tähän oli se, että kartanot tämän jälkeen, kun metsäntuotteiden arvo rupesi nopeasti kohoamaan, eivät enää halunneet ottaa uusia torppia mailleen, vaan päinvastoin monin paikoin hävittivät entisiäkin ja liittivät niiden pellot talon omiin viljelyksiin, tai käyttivät niitä laitumina tai antoivat niiden metsittyäkin. Sen sijaan he työvoimana rupesivat käyttämään muonamiehiä, joille hankittiin pieniä mäkitupa-alueita.

Täten torppien luku pysyi v:n 1860 jälkeen seuraavissa määrissä:

v. 1882	62 000
» 1890	70 000
» 1901	69 000

Näihin lukuihin ei ole laskettu mäkitupia.

Tämän näin suuren kansanluokan oikeudellinen asema oli saanut jäädä myöhäisimpiin aikoihin saakka hyvin epävarmaksi ja kohtuuttomaksi. Aina tämän vuosisadan alkuun saakka oli ollut voimassa maanvuokrasta ainoastaan 1734 v:n yleinen laki. Ja kun tämä v:n 1734 laki oli suureksi osaksi kokoomusta Ruotsin vanhemmista lacista, etenkin kuningas Kristoferin maanlaista (v. 1442), on meidän vuokralainsäädäntöömme viime aikoihin saakka jäänyt suorastaan keskiaikaisiakin oikeuskäsitteitä. Kun sitäpaitsi mainittu lainsäädäntö alkuaan oli tarkoittanut ainoastaan kokonaisten talojen vuokrausta, eikä talonosien (torppien ja mäkitupien), joten sitä useissa kohdin on ollut hyvin vaikea sovelluttaa viimeksimainittuihin, on torpparien ja mäkitupalaisten oikeudellinen asema ollut sitäkin epävarmempi.

Mainitun 1734 v:n lain määräykset maanvuokrasta olivat pääkohdiltaan seuraavat:

Maanvuokrasopimuksen muoto oli aivan vapaa, sen sai tehdä suullisestikin ja niin lyhyeksi ajaksi kuin halutti. Vuokramies oli *sakon uhalla* velvollinen »ruokkoamaan ja lannoittamaan hyvin peltonsa», »raivaamaan ja hoitamaan niittynsä» ja »vähitellen ottamaan ja perkaamaan pelloksi tahi niityksi niin paljon kuin hyvin voidaan ruokota ja viljellä». Ja näitten velvollisuuksien laiminlyöminen voi myöskin aiheuttaa hallintaoikeuden menettämisen. Erään pykälän mukaan sai »vapaasukuinen», niin usein kuin tarpeelliseksi havaitsi, »kahdella puolueettomalla lautamiehellä toimituttaa talonkatselmuksen» ja ulosottaa, mitä puuttui.

Mutta vaikka vuokranantaja täten oli oikeutettu saamaan kor-

vausta siitä vahingosta, jonka hän kärsi, niin ei hän puolestaan ollut velvollinen maksamaan mitään korvausta niistä parannuksista, joita vuokramies oli tehnyt.

Jos talo myytiin, niin »kauppa rikkoi vuokrasopimuksen» eli, toisin sanoen, uusi omistaja oli oikeutettu ilman muuta sanomaan vuokramiehen irti, kuitenkin niin, että vuokramies sai olla paikoillaan lailliseen lähtöpäivään asti.

Keskiaikaisempia olivat kuitenkin seuraavat määräykset:

»Jos lampuoti (= vuokramies) karkaa pois kesken vuokrautusta, ja maanomistaja hänet tapaa matkalla, niin olkoon hänellä valta tuoda takaisin hänet ja kaikki, mitä hän myötänsä viepi. Jos lampuoti (= vuokramies) on muualle asettunut, niin maanomistaja turvautukoon käskynhaltijaan (kuvernööriin), ja lampuoti (= vuokramies) vetäköön sakkoa laittomasta muuttamisesta kymmenen talaria, ja kaikki, jotka olivat lampuodin apuna muuttamisessa, vetäkööt sakkoa kukin viisi talaria» (M. K. 16 luvun 7 §).

»Jos lampuoti (kun häntä pakotetaan tulemaan vuokratilalle takaisin) tekee vastarintaa ja hän taikka hänen puolustajansa (väkivallanteosta) vahingoittuvat, olkoon kaikki sinänsä (s. o. siitä ei tullut mitään rangaistusta maanomistajalle tai sille, joka hänen puoltansa piti). Jos hän (= vuokramies) tai joku heistä (= puolustajista) tapetaan, olkoon sakko se, mikä rikoskaareissa säädetään (rahasakko). (Mutta sitä vastoin) Jos maanomistaja, takaa ajaesansa, taikka hänen kumppaninsa, saavat jonkin vahingon, haavan, mustelman tahi verinaarmun, olkoon sakko kaikesta kaksinkertainen. Jos siinä tappo tapahtuu, olkoon rangaistus se, mikä rauhavalan rikkomisesta säädetään» (= menettäköön oikean kätensä ja henkensä!). (M. K. 16 luvun 8 §.)

Tällaisilla säädöksillä Suomen lain mukaan maanvuokraaja maalla asetettiin jo tavallaan maaorjuuden rajalle, maaorjuuden, joka muissa Euroopan maissa poistettiin jo 1500-, 1600-, 1700-luvulla tai 1800-luvun alussa, sekä viimeisetkin jätettiin 1848, 1850 ja 1861, Venäjällä lopullisesti v. 1883.

Mutta Suomessa ovat viimeksiesitetyt lainkohdat jääneet voimaan aina v. 1889 annetun uuden rikoslakimme voimaantulomiseen saakka, jolloin eräät säännökset astuivat niiden sijalle.

Näyttää siltä kuin tuo Venäjän viimeinen, v:n 1883 lainsäädäntö maaorjuuden poistamisesta olisi vaikuttanut Suomenkin torpparioloihin. Siihen aikaan näet rupesivat n. s. »laukkuryssät» innokkaasti

puhumaan torppareillemme maaorjuuden poistamisesta Venäjällä ja uskottelemaan heille, että keisari tulisi Suomessa hankkimaan torpat torppareille omiksi. Ja kun torpparit eivät heti nähneet näitten lupausten toteutuvan, rupesivat he pitämään kokouksia ja puuhaamaan lähetystöjä Helsinkiin.

Tämä herätti pian valppaan, isänmaallisen *Yrjö-Koskisen* huomiota. Hän kirjoitti Uudessa Suomettaressa asiasta, laati ja julkaisi torpanvuokrasopimuksen mallin, pani toimeen tutkimuksia eri osissa maata, sai Uuden Suomettaren keräämään satoja jäljennöksiä eri torpanvälikirjoista; tätä toimintaa ruotsalaisissa lehdissä siihen aikaan nimitettiin »myyräntyöksi».

Asia oli kuitenkin täten saatu siinä määrässä yleisen huomion esineeksi, että valtiopäivät v. 1885 anoivat hallitukselta arm. esitystä ajanmukaiseksi vuokralaiksi. Tämän johdosta tuli (ei v:n 1888, vaan vasta) 1891 v:n valtiopäiville arm. esitys, jonka valtiopäivät hyväksyivät ja joka astui voimaan tammikuun 1:nä 1893. Siinä ei ollut kuin 6 pykälää, pääasiallisesti entisiä määräyksiä uudenaikuisemmiksi ja talonosanvuokrauksiinkin sovellettuina. Tärkein parannus oli se, että tämä laki vaati, että kaikki sopimukset maalla olevan maan vuokrauksesta oli tehtävä kirjallisesti ja että määrätty vuotuinen vuokra oli välikirjaan merkittävä. Valtiosäädöt eivät kuitenkaan katsoneet tätä väliaikaista lakia tyydyttäväksi, vaan anoivat samassa, että hallitus, saatuansa selvityksen sitä varten asetetulta komitealta, laatisi ehdotuksen täydelliseksi laiksi maan vuokraamisesta maalla. Tämän johdosta asetettiin komitea v. 1893, mutta siihen pantiin jäseniksi pelkkiä suurtilallisia ynnä yksi lakimies. Se sai ehdotuksensa valmiiksi vasta v. 1897. Kuvaavana sen ajan katsantokannalle on pari piirrettä tämän komitean historiasta. Kun komitea v. 1894anoi hallitukselta, että se saisi panna toimeen tutkimuksen silloisista torpparioloista maassamme, niin hallitus ei siihen suostunut. Ja kun komitea puolestaan teki selkoa ulkomaitten vuokralainsäädännöstä, niin se tahallaan jätti pois Irlannin yli koko maailman tunnetun ja muutamissa kansantaloustieteen oppikirjoissakin esikuvana pidetyn vuokralain vuodelta 1881, koska se muka kohdistuu »erikohtaisiin ja suorastaan säännöttömiin olosuhteisiin» ja sen vuoksi muka on rakennettu »periaatteille, joita muualla katsottaisiin väkivallaksi yksityistä omistusoikeutta ja toimintavapautta vastaan». Myöhempi tutkimus on kuitenkin osoittanut, että Suomessa on ollut vallalla kutakuinkin yhtä »erikohtaisia ja säännöttömiä» oloja tällä alalla. Ja myöhempi lainsäädäntö Suomessa on

Siv. 34

tällä alalla vieläkin suuremmassa määrässä kuin Irlannin laki ka-
jonnut »yksityiseen omistusoikeuteen ja toimintavapauteen».

Sen johdosta, että hallitus v. 1894 oli pitänyt tarpeettomana
selvityksen hankkimisen Suomen torpparioloista, lahjoitti (2 viikkoa
myöhemmin) silloinen kamreeri *Akseli Lilius* (sittemmin esittelijä-
sihteeri Akseli Listo) Suomalaisen kirjallisuuden seuralle 2 000 mark-
kaa sitä varten. Ja vieläkin suuremman lahjan kansalleen antoi
maisteri *Akseli Warén*-vainaja (synt. 1869, † 1899), joka otti tämän
tutkimuksen suorittaakseen ja uhrasi siihen kolme neljä vuotta
palkasta, johon tuskin moni torpparikaan olisi tyytynyt. Onpa
syytä luulla, että hän siihen uhrasi elämänsäkin, sillä pian tutki-
muksen valmistuttua hän liiallisen työn rasittamana heitti henkensä.
Tällä Warénin tutkimuksella on ollut erittäin suuri merkitys torppari-
olojemme tuntemiselle ja harrastuksen herättämiselle uudistuksen
aikaansaamiseksi laajoissa piireissä sekä suoranaisestikin vaikutta-
malla uudempaan lainsäädäntöön tällä alalla. Tutkimuksiensa no-
jalla oli Warén tullut siihen vakaumukseen, että torpparilaitok-
semme kohottaminen oikeudenmukaiselle kannalle vaati, että torp-
parit tulisivat kutakuinkin perinnöllisiksi vuokraajiksi, joille puo-
lueeton lautakunta joka 10:s vuosi määräisi kohtuullisen veron.

Alussa näytti siltä kuin tämä tutkimus aivan heti ilmestyt-
tyään tulisi jonkun verran vaikuttamaan lainsäädäntöömme. Se
tuli näet julkisuuteen samaan aikaan kuin ennenmainittu maan-
vuokrakomitean mietintö (1898) ja voitiin siis ottaa huomioon uutta
vuokralakia laadittaessa. Niin kävikin tavallaan armollista esitystä
valmisteltaessa. Tämän esityksen valmistaminen oli tullut senaattori
Wald. Enebergin osalle, joka oli ensimmäinen Suomen senaattori, jolla
oli uudenaikuisempi sosiaalipoliittinen sivistys ja joka lyhyessä
ajassa valmisti esitykset, paitsi vuokralaiksi, myös äänioikeuden
uudistamiseksi ja osuustoimintalaiksi, sekä otti sen ohella tehok-
kaasti osaa valmistuksiin maan hankkimiseksi tilattomalle väestölle.
Senaattori Eneberg ei voinut hyväksyä edellämainitun maanvuokra-
komitean ehdotusta, jossa oli asetettu sille n. s. vapaamielisen suun-
nan kannalle, jonka mukaan maanomistaja ja vuokramies olivat
katsottavat tasaväkisiksi sopimuskumppaneiksi, joille lainsäätäjän
tuli suoda mahdollisimman suuri sopimusvapaus. Hän päinvastoin
pääasiassa hyväksyi maisteri Warénin kannan, vaikka hän katsoi
välttämättömäksi lakiehdotusta muodostaessaan ottaa huomioon,
mikä senaikuisilla valtiopäivillä voisi tulla hyväksytyksi. Niinpä
syntyi tulos, joka ei voinut tyydyttää ketään, mutta se on joka

tapauksessa kehittänyt muutamia periaatteellisia näkökohtia, joilla asian viimeisessä ratkaisussa on ollut mitä tärkein merkitys.

Hallituksen esityksessä ehdotettiin, että lakia ei säädettäisi sillä kertaa yleiseksi maanvuokralaiksi, vaan erityiseksi laiksi päivätyöveroa maksavia torpanvuokrauksia varten; että näille lyhyin vuokra-aika olisi määrättävä 10 vuodeksi ja että vuokramaksun määrääminen olisi, elleivät asianosaiset sopisi keskenään, lykättävä erityisen lautakunnan tehtäväksi. Tässä esityksessä oli kuitenkin maanvuokrakomitean ehdotuksen rinnalla se heikkous, että siinä oli ummistettu silmät sille tosiasialle, että oli tullut välttämättömäksi uudistaa lainsäädäntöme maanvuokrasta yleensäkin ja siihen se valtiopäivillä kaatui. Toinen sen suuri heikkous oli siinä, että se halusi tehdä muissa maissa, paitsi Ruotsissa, jo aikoja sitten turmiolliseksi havaitun ja sen vuoksi lain kautta kielletyn päivätyöverolaitoksen meillä uuden lain kautta mahdollisimman pitkäikäiseksi. Tästä syystä onkin katsottava onneksi, että koko lakiehdotus v:n 1900 valtiopäivillä kaatui.

V:n 1900 valtiopäivät asettuivat pääasiassa ennenmainitun komitean ehdotusten ja siis n. s. sopimusvapauden kannalle. Niiden hyväksymä laki vahvistettiin kesäk. 19:nä 1902 ja säädettiin astumaan voimaan vasta v:n 1904 alusta. Vaikka tämä laki luonnollisesti tiesikin parannusta 1734 vuoden lakiin verraten, olivat parannukset pääasiallisesti vain muodollista laatua. Sen säännöksistä olivat tärkeimpiä seuraavat: että vuokrasopimukset oli tehtävä kirjallisesti; suulliset sopimukset sai oikeudessa vahvistetuksi 10 vuodeksi; vuokra-aika sai olla enintään 50 vuotta tai vuokramiehen elinajan; jos tulokatselmus oli tehty, sai vuokramies vaatia korvausta tekemistään parannuksista, suuremmista kuitenkin vain, jos niihin oli ryhdytty maanomistajan suostumuksella; mutta korvaussummasta oli vähennettävä se hyöty, minkä vuokramies oli ehtinyt nauttia; vapaaehtoinen tilan kauppa ei saanut rikkoa vuokrasopimusta.

Kun tämä laki, joka säädettiin v. 1900, astui voimaan vasta v. 1904 ja kun se tarkoitti ainoastaan uusia vuokrasopimuksia, ei se ole merkinnyt juuri minkäänlaista asiallista parannusta torpparien eikä mäkitupalaisten elämään.

Tämän näkivät torppariasian harrastajat jo silloin, kuin sanottua lakia valmisteltiin, ja ryhtyivät edelleen toimimaan torpparien hyväksi. Erityisesti kiinnittivät tässä suhteessa huomiota asiaan »Torpan pojan» (silloisen todellisen torpanpojan, nyttemmin tilanomistaja

I. W. Alhaisen) kirjeet »Valvojassa» v. 1900, jotka osoittivat, miten epätoivoinen päivätyötorpparien asema itse asiassa oli. Lisäksi saatiin julkisuuteen esityksiä ulkomaisesta vuokralainsäädännöstä, jotka nekin olivat omansa avaamaan sivistyneen yleisön silmät torppariasian vakavuudelle maassamme. Myöskin käänsi valtiollisesti valveutuneen yleisön huomiota asian puoleen Hannes Gebhardin kirjanen »Pienviljelijät kokoon», jossa vaadittiin m. m. seuraavia uudistuksia maanvuokralainsäädäntöön torpparien suojaamiseksi: lyhyin vuokra-aika oli pantava vähintään 16 vuodeksi, vuokralautakunnan oli määrättävä vero kohtuulliseksi; maanomistajalta oli kiellettävä päivätyöveron vaatimisoikeus ja täysi, lyhentämätön korvaus oli turvattava torpparille hänen parannuksistaan.

Mutta tällainen kirjallinen valistustoimi ei yksin näkynyt voivan saada parannusta aikaan tähän vuosisataiseen epäkohtaan, jossa suuret taloudelliset edut olivat kysymyksessä. Tarvittiin voimakkaampia sysäyksiä. Ja ne tulivatkin.

II. Maanvuokraolot Suomessa 1900-luvun alussa.

Ensimmäisen voimakkaamman sysäyksen perinpohjaisen uudistuksen aikaansaamiseksi maanvuokraoloissamme antoivat ne suuret tilastolliset tutkimukset, jotka valtio pani toimeen m. m. maanvuokraolojen selvittämiseksi tämän vuosisadan alussa ja joista saatiin selville, miten odottamattoman suuri se kansanluokka oli, jota kysymys koski, ja miten epävakaa se oikeudellinen pohja oli, jolle sen elämä rakentui.

Ensimmäinen näistä oli se maalaiskuntaimme yhteiskuntaoloja yleensä käsittävä tutkimus vuodelta 1901, jonka *Tilalloman väestön alakomilea* laati Hannes Gebhardin johdolla ja josta kävi ensi kerran selville m. m. maanomistus- ja maanvuokraolot maassamme.

Siitä saatiin ensiksikin tietää, että maalaiskunnissamme oli v. 1901:

omalla maalla varustettuja ruokakuntia	110 000
vuokra- » » »	160 000
maattomia »	207 000

jotenka siis kävi ilmi, miten erinomaisen epäedulliset meidän agraariolomme olivat. Nämä luvut antoivat myöskin selityksen sille yleistä ihmettelyä herättäneelle ilmiölle, että meillä sosialismi oli

voittanut paljoa enemmän alaa maaseudulla ja sen kautta myöskin eduskunnassa, kuin missään muussa Euroopan maassa siihen aikaan.

Meillä oli siis vuokraviljelmia lähes 60 % viljelmien koko luvusta, vastaavan luvun ollessa esim. Tanskassa 15 %, Saksassa 25 %, Ranskassa noin 30 %, mutta Englannissa 92 %.

Eri osia maatamme tarkastettaessa nähtiin, että Uudenmaan, Turun ja Porin sekä Hämeen läänissä vuokraviljelmien luku nousi lähelle 80 %:ia, Mikkelin ja Kuopion lääneissä noin 60 %:iin, Vaasan läänissä 56, Oulun läänissä 46 ja Viipurin läänissä ainoastaan 21 %:iin.

Vuokraviljelmien luvusta oli 7 772 vuokralla olevia, manttaaliin pantuja taloja, 58 522 varsinaista torppaa ja 84 221 mäkitupaa.

Vielä kävi tutkimuksesta selville, että maanomistajista oli lähes 92 000 sellaista, joitten mailla joko ei ollut yhtään tai vain yksi ainoa vuokraviljelijä, jotenka siis tuo vuokraajain suuri määrä kuului pääasiallisesti vain noin 19 000 maanomistajalle. Näistä oli 58 sellaista, joilla oli 51—100 vuokraajaa, ja 21, joilla niitä oli enemmän kuin 100.

Suuruutensa mukaan jakoutuivat vuokratilat v. 1901 seuraavasti:

Vuokraviljelmia, joilla oli alle	0.50 ha:n peltoa	38 456	
» » » »	0.50— 1.0 » »	19 779	
» » » »	1.0— 2.0 » »	25 986	84 221
» » » »	2.0— 5.0 » »	37 580	
» » » »	5.0—10.0 » »	22 594	
» » » »	10.0—25.0 » »	12 852	
» » » »	yli 25.0 » »	3 278	76 304
			<u>Summa 160 525</u>

Toinen, erityisesti vuokraoloja valaisemaan aiottu ja sen vuoksi edellistä seikkaperäisempi suuri tilastollinen tutkimus toimitettiin v. 1912. Tästä lakit. kand. *Kyösti Haatajan* johdolla suoritetusta tutkimuksesta kävivät ilmi pääasiallisesti seuraavat ennen tuntemattomat tärkeät tosiasiat:

Mitä ensiksikin tulee erilaatuisten vuokratilojen lukuihin, olivat niissä v:n 1901 jälkeen tapahtuneet seuraavat muutokset:

	Lampuotitiloja	Torppia	Mäkitupia	Yhteensä
v. 1901	7 772	68 532	84 221	160 525
» 1912	1 524	55 112	95 290	151 926

Tästä nähdään siis, että torppien luku oli tällä ajalla tuntuvasti vähentynyt, mutta mäkitupien sen sijaan kasvanut.

Torpilla ja mäkituvilla oli yhteensä noin 200 000 ha peltoa ja noin 100 000 ha niittyä, eli siis keskimäärin kullakin noin 2 ha viljeltyä maata.

Vuokrasopimuksista oli ainoastaan suullisia 30 %:lla torppareista ja 56 %:lla mäkitupalaisista. Sopimukset olivat vain toistaiseksi voimassa, siis milloin tahansa irtisanottavia, 35 %:lla torppareista ja noin 52 %:lla mäkitupalaisista. Yli 25 vuoden määräajaksi oli sopimus 35 %:lla torppareista ja 36 %:lla mäkitupalaisista. Vuokrasopimuksista oli kaikkiaan 69 000 eli 45 % sellaisia, jotka tulivat päätymään v. 1916. Lähes 98 000 oli sellaista torppaa tai mäkitupaa, joilla ei ollut omia rakennuksia.

Vielä oli tämä tutkimus selvittänyt myöskin torpista ja lampuotitiloista suoritettavien vuotuisten eri vuokranmaksusuoritusten määrät ja niiden raha-arvon silloisten hintojen mukaan. Niistä meni veroa:

rahassa	1 859 075	markkaa
hevospäivätöissä.....	2 583 240	»
jalkapäivätöissä	4 004 968	»
viljassa	224 883	»
muussa tavarassa	409 658	»
	<hr/>	
Yhteensä	9 081 824	markkaa

Näitä suuria valtion tutkimuksia ovat arvokkaalla tavalla täydentäneet sellaiset yksityisten tutkimukset kuin *Edv. Gyllingin* »Suomen torpparilaitoksen kehityksen pääpiirteet Ruotsin vallan aikana», *J. E. Sunilan* »Talonosanvuokraolot Limingan kunnassa v. 1903», *Kaarle Nummelinin* »Talonosanvuokraoloista Nummen pitäjässä v. 1904» ja *Sulo Vuolijoen* »Lampuotien, torpparien ja mäkitupalaisten vuokraoloista Hauhon pitäjässä v. 1903».

III. Uudistustyö torpparien ja mäkitupalais- ten aseman parantamiseksi.

Niin tärkeitä kuin edellisessä selostetut suuret tutkimukset olivatkin valaisemaan maamme epäedullisia maanvuokraoloja, eivät nekään luultavasti olisi aiheuttaneet riittäviä parannuksia, ellei v:n 1905 suurlakko ja siitä johtuva kansanedustuksemme uudistus

v. 1906 olisi laskenut yhteiskunnallisille parannuksille maassamme jo välttämättömäksi käyneen valtiollisen pohjan.

Vasta tämän jälkeen alkoi näet se todellinen uudistustyö tälläkin alalla, jota siitä lähtien on jatkettu ja joka ei vieläkään ole päätynyt.

1. *Yksityismaailla.* Aloite tähän reformityöhön lähti n. s. suomalaisen puolueen taholta, jonka suurlakon jälkeen valtaanastuneet ruotsalainen ja nuorsuomalainen puolue olivat täydellisesti syrjäyttäneet maan asiain hoidosta. Suomalainen puolue asetti v. 1906 keskuudestaan »torpparikomitean», johon kuuluivat *A. Osw. Kairamo* puheenjohtajana, *Hannes Gebhard*, *Akseli Listo*, *J. K. Paasikivi* ja *H. G. Paloheimo* ynnä lisäksi useimmat suomalaisen puolueen maanviljelijäedustajat valtiopäivillä sekä muutamia torppareita.

Tässä komiteassa laadittiin ensiksi suunnitelma torpparien ja mäkitupalaisten aseman parantamiseksi lainsäädännön kautta, mikä suunnitelma jätettiin hallitukselle siinä toivossa, että tämä asettaisi erityisen komitean tätä asiaa valtiopäiville valmistamaan. Mutta hallitus lähettikin suunnitelman asettamalleen yleiselle *agraarikomitealle* (puheenjohtaja *Jonas Castrén*), josta tiedettiin, että se ei kerkiäisi v:n 1907 valtiopäivien alkuun saada kaikkia töitensä valmiiksi, ja että se sitäpaitsi oli, samaten kuin hallituskin, vanhoillisempi tässä asiassa. Suomalaisen puolueen suunnitelmaa vastaan pantiin toimeen vallitsevien puolueitten taholta (*Jonas Castrén*) kiivas agitatsioni sanomalehdistössä ja maaseutukokouksissa. Tämän vuoksi katsottiin välttämättömäksi, että edellämainittu suomalaisen puolueen yksityiskomitea valmisti valmiin lakiehdotuksensa asiasta, jonka se jätti v:n 1907 valtiopäiville esitysehdotuksena. Samoin oli sosiaalidemokraattisen puolueen taholta laadittu oma esitysehdotus monessa suhteessa samoille perusteille. Valtiopäivillä ryhtyi erityinen valiokunta näitten ehdotusten perustuksella asiata heti käsittelemään, odottamatta agraarikomitean ehdotusta, joka hallituksen esityksenä tuli myöhemmin. Näin syntyi v:n 1908 valtiopäivillä mitä vaikeimpien yhteensovitus- ja suurimpien ponnistusten jälkeen *asetus torpan, lampuoliviljan ja mäkilupa-alueen vuokrauksesta*, joka vahvistettiin laiksi maalisk. 12:nä 1909 ja astui heti voimaan.

Tämä oli ensimmäinen suuri voitto maanvuokraajien vapauttamiseksi siitä epävakaaasta asemasta, jossa heitä jo liiaksi kauan oli pidetty. Uusi laki määräsi vuokra-ajan vähintään 50, poikkeustapauksissa 25 vuodeksi; se myönsi vuokramiehelle täyden korvauk-

sen kaikista hänen tekemistään parannuksista lyhentämättä; se määräsi, että viranomaisten oli pyytämättä kiinnitettävä vuokrasopimukset; se sääsi, että vuokralautakunnan tulee katsoa, että vuokranmaksu on kohtuullinen ja että sekä vuokramies että vuokranantaja voivat päästä päivätyöverosta, muuttamalla sen vuokralautakunnan arvion mukaan rahaveroksi. Mutta tärkeintä kaikesta oli kuitenkin se, että uusi laki saattoi kaikki ne silloiset vuokramiehet, jotka laki käsitti, heti lain voimaanastuttua nauttimaan tärkeimpiä lain myöntämiä etuja.

Viimeksimainitussa suhteessa laki kuitenkin ei tietänyt niin suurta oikeusturvaa torppareille ja mäkitupalaisille kuin suomalaisen puolueen esitysehdotus oli tarkoittanut. Sen mukaan olisi lain pitänyt julistaa heidät kerta kaikkiaan irtisanomattomiksi. Mutta siihen ei ruotsalainen eikä nuorsuomalainen puolue suostunut, vaan ne uhkasivat äänestää lain yli vaalien lepäämään, jos suomalainen puolue yhdessä sosiaalidemokraattisen puolueen kanssa tekisi sellaisen valtiopäiväpäätöksen. Samalla olivat vanhoilliset puolueet jatkuvasti harjoittaneet voimakasta agitatsionia ympäri maata sitä vastaan. Seurauksena oli, että puheenaoleva ehdotus jäi laista pois ja sen sijaan säädettiin n. s. *laannehliva laki*, joka sääsi vuokramiehet 7 vuodeksi irtisanomattomiksi siinä mielessä, että tämän ajan kuluessa saataisiin aikaan torppien lunastaminen vapaaehtoista tietä.

Peläten, että näin lyhyessä ajassa ei voitaisi saada paljoa aikaan, jollei ryhdytä sitä varten vallan erikoisiin toimenpiteisiin, lausui *Hannes Gebhard* vuokralain valmistuttua valtiopäivillä julki sen toivomuksen, että hallitus heti asettaisi erityisen virkamiehen, jonka tehtäväksi tulisi vuokralautakuntien neuvonta, vuotuisen tilaston laatiminen lain vaikutuksista ja ajoissa ehdotusten tekeminen tarpeellisia uusia toimenpiteitä varten vuokraolojen lopulliseksi järjestämiseksi.

Tämä ehdotus, niin erinomaisen hyödylliseksi kuin se myöhemmin on näyttäytynyt, herätti jo heti valtiopäiväpiireissä pahaa verta, sitä vastustettiin kiihkaasti sanomalehdissä ja sitä ei hallitus uskaltanut aluksi ryhtyä toteuttamaan. Vasta sitten kuin ruotsalaisen ja nuorsuomalaisen puolueen edustajat olivat poistuneet hallituksesta, ryhtyi senaattori *F. Saarikoski* asiaan ja asetti puheenaolevia tehtäviä varten erityisen esittelijäviran, johon määrättiin silloinen lakit. kand., nykyinen maanmittaushallituksen päällikkö, lakit. tohtori *Kyöslä Haataja*. Hän ryhtyi harvinaisella tarmolla ja kyvyllä toimeensa, suorittaen siinä vuosina 1910—1917 työn, joka

ansaitsee mitä suurinta tunnustusta ja jota ilman on vallan tietämätöntä, mitä koko torpparireformistamme olisi tullut. Ensiksikin hän kasvatti vuokralautakuntain puheenjohtajat sitä varten laatimallaan käsikirjalla, kursseilla ja neuvottelukokouksilla, kierto-kirjeillä ja yksityisellä kirjeenvaihdolla niin, että ne yleensä ovat suoriutuneet tehtävistään moitteettomasti, siitä huolimatta, että uudistuksen vastustajat olivat pitäneet sitä mahdottomana. Toiseksi hän toimitti vuotuista tilastoa, joka seurasi vuokraolojen kehitystä, antaen osviittoja tulevalle lainsäädännölle. Kolmanneksi hänen aloitteestaan pantiin toimeen se laaja ja yksityiskohtainen tilastollinen tutkimus vuokraoloista maassamme, joka edellisestä jo tunnetaan, sekä asetettiin komitea suunnittelemaan torppien lunastamista itsenäisiksi. Näitä kahta aloitettaan suunnittelemaan hänen pyynnöstään maanviljelysneuvos H. G. Paloheimo kutsui v. 1912 neuvottelukokouksen, johon ottivat osaa näiden kahden lisäksi Hannes Gebhard, Aleks. Käpy, A. Osw. Kairamo, J. K. Paasikivi ja Y. K. Yrjö-Koskinen.

Edellämainittu komitea asetettiin v. 1912 ja sen töihin ottivat osaa A. Osw. Kairamo puheenjohtajana, Kyösti Haataja jäsenenä ja sihteerinä sekä muina jäseninä Edv. Gylling, H. G. Paloheimo, Emil Schybergson, Otto Wrede ja O. Tokoi.

Kun oli pelättävissä, ettei kerittäisi saada välttämättömäksi katsottua lakia torppien lunastamisesta valmiiksi ennen vuotta 1916, jolloin suuri määrä vanhoja vuokrasopimuksia päättyisi ja torpparit sen kautta joutuisivat vaaraan tulla hädetyiksi tiloiltaan, oli komitean ensimmäisenä huolena ehdottaa v. 1913, että ennenmainittua v. 1909 säädettyä taannehtivaa lakia jatkettaisiin muutamia vuosia. Vasta v. 1917 saatiin tämän johdosta laki, jonka kautta vuokrasopimusten v. 1909 säädettyä pitennysaikaa jatkettiin niin, että ne tulivat päättymään vasta vuosina 1921—1926, ellei torppia sitä ennen olisi lunastettu omiksi.

Varsinaisen suuren mietintönsä vuokratilojen lunastamisesta komitea sai valmiiksi v. 1914. Mutta kun venäläinen sortohallitus ei kutsunut valtiopäiviä koolle sodan aikana, eivät valtiopäivät päässeet asiaa käsittelemään, ennenkuin syksyllä v. 1917. Ja silloinkin se tapahtui edustaja *Kyösti Haatajan* esitysehdotuksen pohjalla, joka perustui ennenmainitun komitean ehdotukseen, sillä hallitus oli, hyljäten komitean työn, laatinut oman ehdotuksensa, joka valtiopäivillä jäi kokonaan syrjään. V:n 1918 alussa puhjennut sota keskeytti valtiopäivätyön ja sodan aikana kehitettiin yksityisesti

asiaa edelleen, niin että kun eduskunta syksyllä v. 1918 uudelleen kokoontui, asiasta saatiin valmiiksi tärkeä »Laki vuokra-alueiden lunastamisesta», joka voitiin vahvistaa jo lokak. 15:nä 1918. Vuosien 1919 ja 1920 valtiopäivillä tehtiin siihen eräitä muutoksia ja toukok. 1:nä 1919 vahvistettiin tarpeelliset täytäntöönpanomääräykset, jonka jälkeen sen soveltaminen alkoi heti.

Komitean mietintö samaten kuin hallituksen esityskin ehdotti, että itsenäiseksi lunastamisoikeus annettaisiin ainoastaan torppareille ja lampuotitiloille, mutta v:n 1918 sodan jälkeen päätettiin ulottaa sama oikeus myöskin sellaisille mäkitupalaisille, jotka vähintään viisi vuotta ovat hallinneet aluettaan. Lunastettavaan alueeseen luetaan vuokra-alueen entinen viljely ja viljelyskelpoinen maa, kuitenkin enintään vain 10 ja erikoisten syiden vaatiessa 20 ha. Tästä supistuksesta on ollut se seuraus, että monien tuhansien suurempien torppien viljelysmaat ovat tulleet silvotuiksi, mikä ei ole ollut taloudellisesti onnellista. Tämän lisäksi antaa laki niille torppareille ja lampuodeille, joilla oli ollut metsänkäyttöoikeus, tilaisuuden lunastaa kotitarvepuun saamiseen tarpeellisen metsäalan, enintään 10 ha sekä, jos viljelyn ja viljelyskelpoisen maan ala nousee yli 5 ha:n, enintään 20 ha; tämä kaikki kuitenkin edellyttäen, että talosta voidaan metsämaata antaa sen jälkeen kuin maanomistajan oma kotitarvepuun saanti on turvattu. Mäkitupa-alueen haltijalla ei ole mitään oikeutta saada metsämaata ja muunkin maan saantia rajoitetaan korkeintaan 2 ha:iin.

Lunastushinta määrättiin vuokramiehille erinomaisen edulliseksi. Viljelysmaa, enintään 10 ha, ja siihen annettava metsä-ala ynnä rakennukset saadaan lunastaa sen arvon mukaan, mikä niillä oli v. 1914. Ainoastaan laajemmista maa-alueista on suoritettava lunastamisen aikana käypä hinta, ja jos metsässä on suurempia puita, on vuokramiehen niistäkin suoritettava käypä hinta. Mutta edellisessä säädetyllä tavalla austa lunastushinnasta on vielä vähennettävä niiden parannusten arvo, jotka torppari on tehnyt vuokra-alueeseen hallinta-aikanaan tai jotka hän on perinyt lähimmältä edeltäjältään. Lunastushinnan tarjoutui valtio maksamaan maanomistajalle 5 %:n korkoa kasvavilla obligatsioneilla; vuokramiesten on tämä hinta maksettava valtiolle torpista ja lampuotitiloista 6 %:n ja mäkitupa-alueista 8 %:n vuotuismaksuilla, joista 5 % luetaan korkoksi ja jäännös pääoman kuoletukseksi; siten torpan hinta kuoleutuu 37 ja mäkitupa-alueen 21 vuodessa. Ellei lunastettavasta alueesta eikä lunastushinnasta voida sopia, määrää ne vuokralautakunta.

Siinä tapauksessa, että asianosaiset keskenään sopivat, tapahtuu lunastaminen vapaaehtoista tietä, mutta silloinkin saadaan käyttää valtion välitystä lunastushinnan suorittamisessa ynnä muuta valtion avustusta, kuten maanmittariryötä j. n. e. Vastaisessa tapauksessa pannaan jommankumman asianosaisen vaatimuksesta toimeen vuokra-alueen pakollinen lunastaminen.

Paitsi niitä vuokra-alueita, joita edelläselostettu lainsäädäntö on käsittänyt, on yksityisellä maalla, etupäässä merenrannikoilla, n. s. *kalastajatorppia*, jotka on annettu vuokralle pääasiallisesti kalastuksen harjoittamista varten. Niiden luku arvioidaan ainoastaan muutamaksi tuhanneksi. Lainvalmistelukunta on saanut valmiiksi ehdotuksen laiksi niidenkin lunastamisesta samansuuntaisten periaatteiden mukaan kuin edelläselostetussa 1918 v:n laissa on säädetty.

2. **Julkisluontoisella maalla.** a. *Kruununmetsätorpat.* Näitten lunastamisesta on jo varemmin¹ tehty selkoa.

b. *Valtion virkatalojen torpat.* Suomen valtion omaisuuteen kuuluu muunmuassa n. s. virkataloja, s. o. entisiä upseerien ja virkamiesten hallussa olleita tiloja, kaikkiaan 865, joista useimmat ovat jo pitemmän aikaa olleet määräaikaisella vuokralla yksityisillä maanviljelijöillä. Näillä virkataloillakin on luonnollisesti ollut torppia jo varhaisista ajoista saakka; ainakin 1600-luvulla niitä mainitaan, mutta v. 1738 niitä oli vain 50. Viimeisen tilaston mukaan (v. 1919) niitä oli 1 824 varsinaista torppaa ja 2 591 mäkitupaa.

Sen jälkeen kuin laki vuokra-alueitten omiksi lunastamisesta yksityisten maista oli säädetty, oli luonnollista, että samoin tultaisiin tekemään virkatalojenkin vuokra-alueitten kanssa. Niinpä annettiinkin maaliskuun 30:nä 1922 »*Laki valtion virkataloihin kuuluvain vuokra-alueitten lunastamisesta sekä virkatalojen käyttämisestä eräissä tapauksissa.*» Lain 1 §:n mukaan on soveltuvilta kohdin voimassa valtion virkatalojen vuokra-alueista, mitä on säädetty lokak. 15:nä 1918 vuokra-alueiden lunastamisesta annetussa ja myöhemmin muutetuissa laeissa. Kuitenkin säätää uusi laki melkoisia etuja valtionvirkatalojen vuokra-alueiden lunastajille. Ensimmäkään torpan viljelyksiä ei tarvitse pienentää, vaikka ne olisivatkin 10 ha suuremmat, vaan luetaan tiloihin, jotka tämän lain mukaan

---

¹ Ks. siv. 13.

lunastetaan torpparin omiksi, siihen kuuluva tontti sekä viljelty ja viljelyskelpoiset tilukset kokonaan; samaten luettakoon mäkitupa-alueeseen siihen kuuluva tontti sekä viljelty ja viljelyskelpoiset tilukset tai niitä vastaava alue. Sitäpaitsi on torpan vuokramiehellä oikeus lunastaa suurempikin alue, jos se päätilan suuruuteen ja tilusten asemaan nähden voidaan toteuttaa. Tämä alue ei kuitenkaan, lukuunottamatta tarpeellista metsämaata, saa olla kahtakymmentä hehtaaria enempää viljeltyä ja viljelyskelpoista maata. Ja mäkitupa-alueeseenkin voidaan antaa, mikäli tilusten aseman myöntää ja vuokramies haluaa, niin paljon lisämaata, että alue kooltaan muodostuu sellaiseksi tilaksi kuin edellisessä sanottiin.

Tämän lisäksi asetusta koettaa edistää asutusta muillakin tavoin. Niinpä siinä säädetään, että jos edellisessä esitettyä lunastamisjärjestelyä toimeenpantaessa jää viljeltyjä alueita, muodostettakoon niistä ja niihin liittyvistä viljelyskelpoisista maista uusia tiloja tai lisättäköön niistä maata sellaisille tiloille, joilla on liian vähän maata, niin että näillä voidaan harjoittaa kannattavaa maanviljelystä. Vielä sallii laki valtioneuvostolle oikeuden myydä virkataloja kunnille, pieniä, etäällä sijaitsevia yksityisillekin.

Lunastushinta määrätään samojen perusteiden mukaan kuin v:n 1918 laissakin on säädetty, ja tilat luovutetaan omistusoikeudella ja saavat perintömaan luonnon.

c. *Kirkollisvirkatalojen torppal.* Kirkollisvirkataloja on sekä papipiloita että lukkarien virkataloja. Sellaisia oli virallisen tilaston mukaan 681, mikä ei ole suuri määrä, kun maalaisseurakuntia on 519. Niillä oli peltoa ja luonnonniittyjä yhteensä yli 53 000 ha, eli siis keskimäärin noin 80 ha. Torppia niillä oli yhteensä 1 853 ja mäkitupia 3 677, eli yhteensä 5 530, enimmäkseen, eli noin 1 150, Vaasan ja Turun ja Porin (noin 1 000) lääneissä.

V. 1921 maalisk. 18:nä annettiin »*Laki evankelis-luterilaisten ja kreikkalais-katolisen papiston ja lukkarin virkataloihin kuuluvain torppa- ja mäkitupa-alueiden lunastamisesta*». Tämä laki on rakennettu samoille perusteille kuin edellisessä selostettu valtion virkatalojen vuokra-alueitten lunastamislakikin.

Vuokra-alueiden lunastamisesta tulevista lunastushinnoista muodostetaan asianomaiseen seurakuntaan erityiset rahastot.

Näin on tässä käsiteltävänä oleva suuri vuokra-alueitten lunastaminen lainsäädännöllisesti pian loppuun saatettu. Ja lakien täytäntöönpanokin etenee vuosi vuodelta vallan huimaavaa vauhtia, niin että senkin loppuunsaattaminen kaiken todennäköisyyden mukaan on enää vain muutamien vuosien asia. Maanmittaushallituksesta saatujen viimeisten tietojen mukaan on näet vuokra-alueitten itsenäiseksi erottaminen tapahtunut v:n 1922 loppuun mennessä seuraavassa määrässä maamme eri lääneissä:

Maanmittarien vv. 1919—22 erottamien torppien ja mäkitupien luku läänittäin.

Läänit	Torppia ja lam- puotitiloja	Mäki- tupia	Yhteensä
Uudenmaan	2 393	3 702	6 095
Turun ja Porin..	6 470	6 766	13 236
Ahvenanmaan ..	15	442	457
Hämeen	4 884	5 802	10 686
Viipurin	719	2 113	2 832
Mikkelin	1 490	407	1 897
Kuopion	2 998	334	3 332
Vaasan	5 098	3 508	8 606
Oulun	2 174	1 361	3 535
Yhteensä	26 241	24 435	50 676

Arvioidaan, että tässä kerrotulla tavalla muutamien vuosien kuluttua kaikkiaan ehkä noin 120 000 maanvuokraajaa on siirtynyt maanomistajain luokkaan. Täten tulee meillä, jossa vuosien 1864 ja 1895 välillä maanomistajain luku oli lisääntynyt vain 14 000:lla ja jossa viljelmällä varustettua maanomistajaa

v. 1901 oli vain noin 110 000
 » 1910 » » » 125 000
 » 1920 » » » 182 000
 ehkä jo » 1925 on » 300 000.

Täten tulee meidän n. s. torpparilaitoksemme yhteiskunnallisena kysymyksenä siis muutamien vuoden kuluttua olemaan pääasiassa enää vain historiallinen ilmiö. Ja se reformityö, mikä meillä on tällä alalla suoritettu, tulee varmasti olemaan yksi suurimpia agraari-reformeja, jotka maailmanhistoria tuntee. Ja siitä meidän on syytä olla sekä ylpeitä että onnellisia. Sitä suurempi syy tyytyväisyyteen on meidän yhteiskunnallamme sen vuoksi, että tämä uudistus, kai-

kista valituksista ja vasta-agitatsioneista huolimatta ennen sen säätämistä, kävi hyvinkin kivuttomasti. Sillä yleisesti on kuultu eri tahoilta, että maanomistajat ovat suhtautuneet siihen sekä levollisuudella että tyytyväisyydelläkin. Sen vuoksi ovatkin *useimmat lunastukset tapahtuneet vapaaehtoisista tiestä*, siis lain sallimaa pakkoa käyttämättä. Ja mitä vuokramiehiin tulee, sattui heille se odottamaton onni, että sekä maanarvo että maataloustuotteiden hinnat kohosivat jälkeen v:n 1918, jolloin laki säädettiin, niin tuntuvasti, että lunastushinnan suoritus, joka laissa määrättiin laskettavaksi v:n 1914 arvojen mukaan, tuli vallan helpoksi. Siitä syystä tapahtuikin, että useimmat vuokraajat lunastivat tilansa käyttämättä ollenkaan valtion tarjoamaa välitystä, siis omin varoin, (mikä muutoin oli heiltä hyvin ajattelematonta, koska he olisivat saaneet kuoletuslainansa 6 %:n vuotuismaksuilla, sen sijaan että he nyt ovat omaa liikepääomaa vailla ja lainoista saavat maksaa usein 10 % korkoa ja enemmänkin).

Ja ketä meidän on tästä suuren reformin onnistumisesta kiittäminen?

Sosialistimme väittävät agitatsionipuheissaan ja -kirjoituksissaan, että he muka yksin ovat torpparien vapautuksen saaneet aikaan. Että se on ollut mahdotonta, ymmärtää jokainen valistunut kansalainen tässä maassa. Mutta tämä edellisessä suoritettu esitys osoittaa myös, että heillä ei ole edes aloitekunniata tästä ja että v:n 1918 suuri lunastamislaki säädettiin silloin kuin heillä eduskunnassa (v. 1918) oli vain yksi ainoa edustaja. Asian tuntijat väittävät, että sen säätäminen olisi ollut paljoka vaikeampaa, jos he silloin olisivat olleet eduskunnassa. Kumminkin on tunnustettava, että asian ratkaisuun vaikutti hyvin suurella määrällä se, että sosialistit saivat v. 1906 vaaleissa 40 % edustajapaikoista uuteen eduskuntaan sekä että juuri ennen ratkaisua oli eletty vuosien 1917 ja 1918 tapahtumat.

Mutta toiselta puolen on myöskin myönnettävä, että tätä uudistustyötä ei olisi voitu ajaa Jäpi ja saada sellaiseksi kuin se saatiin, elleivät meidän suomenkieliset suur- ja keskikokoisten tilain omistajamme olisi osoittaneet sitä yhteiskunnallista sivistystä ja suurta isänmaallista mieltä, mitä he tositeossa ovat osoittaneet siinä, että he eivät ole sitä vastustaneet, vaan päinvastoin puoluekokouksissa sen periaatteet hyväksyneet ja eduskuntaan jatkuvasti uudelleen ja yhä uudelleen valinneet miehiä, jotka porvarilliselta taholta uudistustyötä ovat johtaneet.

Mutta vaikkakin siis täten »torpparikysymys» pian on poissa päiväjärjestyksestä, ei yhteiskuntamme nähtävästi vielä voi tyytyväisenä jättää kaikkia entisiä torppareita eikä mäkitupalaisia oman onnensa nojaan. Suuri osa heistä kaipaa näet edelleenkin apua, ennenkuin he voivat pitää tätä maareformia loppuunsaorittuna. Tarkoitin suurta osaa niistä, joilla oli laiduntamis- ja polttopuunotto-oikeus maanomistajain mailla ja jotka vuokra-alueensa erottamisen jälkeen ovat nämä oikeudet menettäneet. Sillä heidän taloudellinen asemansa on tämän uudistuksen johdosta huonontunut samalla kuin heidän asumisoikeutensa on parantunut. Suurelta osalta mäkitupalaisia on lehmänpito käynyt mahdottomaksi, elleivät he ole sattuneet saamaan aikaan erityistä sopimusta sen laiduntamisesta, mikä sopimus tietysti on vain toistaiseksi voimassa; ja heille on puutavaran hintojen noustessa polttopuunsaanti käynyt hyvinkin raskaaksi, nyt kun se on ostettava, sen sijaan että sitä sai riittävän määrän ottaa talon mailta. Samaten on monen sellaisen torpparin, joka on saanut riittämättömästi viljeltyä ja viljelyskelpoista maata, taloudellinen asema huonontunut, kun häneltä on laiduntamisoikeus talon mailla jäänyt pois; niinikään ovat hänen taloudelliset edistymismahdollisuutensa hävinneet, ellei hän ole tilaisuudessa omilla maillaan lisäämään peltojaan eikä maanomistaja suostu kohtuullisesta hinnasta lisämaata myymään.

Lähtöleveysuuden tehtäväksi on siis jäänyt ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, joilla hankittaisiin mahdollisuuksia lisämaitten saantiin sellaisille pientilallisille, joilla maata ei ole riittävästi kannattavan maatalouden harjoittamiseen ynnä tilaisuutta laiduntamiseen sellaisille mäkitupalaisille, jotka haluaisivat lehmää pitää eivätkä siihen omalla alueellaan ole tilaisuudessa. Tämä on välttämätön lisätoimenpide, jotta se suuri uudistus, josta tässä on ollut puhe, tulisi todella vastaamaan mitä sillä on tarkoitettu, nimittäin suuren kansanluokan elinehtojen parantamista.

Tällainen vaatimus voi tietysti tuntua ehkä hyvinkin kohtuuttomalta niille, joita torppien ja mäkitupien lunastaminen on kovimmin kohdannut. Sen vuoksi siihen on käytävä suuremmalla hellävaraisuudella ja suuremmalla yksityiskohtaisella harkinnalla ja sovitte- lulla kuin millä 1918 v:n lunastamislaki ja »Lex Kallio» on säädetty. Lisämaata niille torppareille, joilla sitä on riittämättömästi kannattavan maatalouden harjoittamista varten, on annettava ainoastaan siinä tapauksessa, että entisen emätilan maatalous ei siitä tule kärsimään; sitä on annettava vain siinä tapauksessa, että se, jolle sitä olisi

annettava, on osoittautunut sellaiseksi, että lisämaa tulee paremmin viljellyksi hänen kuin nykyisen maanomistajan käsissä, tai että on ilmeistä, että sen saaminen vaikuttaa sen, että hänen maataloutensa, joka ei tähän saakka ole voinut häntä elättää, tulee kannattavaksi; siitä on suoritettava valtion välityksellä maanomistajalle kohtuullinen, mutta täysin käypä hinta. Samaten laidunmaan hankkimisenkin mäkitupalaisille pitäisi tulla kysymykseen ainoastaan siellä, missä se voidaan maanomistajaan nähden kohtuudella järjestää.

Vasta sitten kuin tällainen lisäreformi on voitu toteuttaa ynnä ne huoltotoimenpiteet on suoritettu, joista puhutaan edellisen kirjoituksen lopussa, on yhteiskuntamme suorittanut velvollisuutensa entistä torppari- ja mäkitupalaisväestöä kohtaan.
